

הקדמה

בשבח והודיה לה' יתברך הננו מוציאים לאור כרך נוסף בסדרת תורה אור ולקוטי תורה המבואר, הכולל מאמרים של רבינו הזקן בעל התניא על ימים נוראים, סוכות ושמיני עצרת-שמחת תורה, עם ביאור.

הספר "תורה אור" נדפס בפעם הראשונה בשנת תקצ"ז על ידי אדמו"ר הצמח צדק, נכד רבינו, ובו נכללו מאמרים על החומשים בראשית ושמות ובכללם המועדים חנוכה ופורים. הצמח צדק ליקט את הכתבים, ובחר מתוכם את המאמרים שכלל בספר. והעיד הצמח צדק על מאמרים אלו: "הרבה מהם שם רבינו ז"ל בעצמו עין עיונו עליהם והגיהם, והסכימה דעתו להביאם לבית הדפוס".

לאחר קצת יותר מעשור, בשנת תר"ח, הביא הצמח צדק לדפוס את הכרך השני, והוא נקרא "לקוטי תורה", ובו מאמרים על שלשת החומשים הנוותרים - ויקרא במדבר ודברים, עם המועדים החלים בזמני פרשיות אלו, וכן על שיר השירים.

[בשונה מתורה אור, שבו נדפסו בדרך כלל מאמרי רבינו כצורתם, הרי שבלקוטי תורה הוסיף הצמח צדק "הגהות" עליהם; בדרך כלל באו ההגהות בסוגריים, והן ציונים או הוספות, ויש הגהות שנכתבו בלי סוגריים, והן חלק בלתי נפרד ממבנה המאמר. כמו כן חילק הצמח צדק את המאמרים לפרקים, ובמקצתם אף הוסיף קיצורים].

הספרים תורה אור ולקוטי תורה נודעו כספרי היסוד של תורת חסידות חב"ד. החסידים שמו להם לחוק להגות בכל שבוע במאמרים שעל פרשת שבוע זה. בדורנו עורר רבות כ"ק אדמו"ר זי"ע על לימוד זה, והיה רגיל לקרוא למאמרים אלו "פרשת השבוע החסידית".

במכתבו על הדפסת התורה אור כותב הצמח צדק, שהמאמרים שבו הם "דברים כהוייתן כפי אשר יצאו מפורש מפה קדוש רבנו הגאון ז"ל נשמתו עדן", והם נרשמו על ידי השומעים סמוך לאמירתם מפני רבינו. רובם הם רשימותיו של רבי יהודה לייב, אחיו של רבינו ובעל שו"ת "שארית יהודה", אך חלק חשוב מן המאמרים (בפרט אלה שבלקוטי תורה) הם מרשימות בני רבינו הזקן - רבי דובער (אדמו"ר האמצעי) ובנו

הצעיר רבי משה, וכן מהצמח צדק ורבי פינחס רייזעס משקלוב, תלמידו של רבינו. ה"דברים כהוייתן" נאמרו על ידי רבינו בקיצור יחסית, ולכן הלומד במאמרים אלו מתקשה לעתים להבינם על בורים. במיוחד קשה תפיסת מהלך הענינים שנתפרשו במאמר, הבונה את הנושא המבואר נדבך על גבי נדבך.

זכה דורנו ובו נדפסה לראשונה מכתבי יד, בהוראת והכוונת כ"ק אדמו"ר זי"ע, סדרת "מאמרי אדמו"ר הזקן", אשר לצד מאמרים אחרים מרבינו כלולות בה גם "הנחות" נוספות (הנחות - רישום המאמר כפי שהונח בזכרון השומע) למאמרים שלפנינו בתורה אור ולקוטי תורה.

מעיון בהנחות הנוספות אנו רואים לפעמים, שבמקום שקיצר מניח המאמר שרשימתו נדפסה בתורה אור ולקוטי תורה - פירש יותר המניח השני, ובפרט אדמו"ר האמצעי, שהנחותיו ידועות באריכותן ובפירוטן. על ידי העיון בספרים אלה אפשר להבין יותר את כוונת הדברים שבתורה אור ולקוטי תורה. ובלשון כ"ק אדמו"ר זי"ע (בפתיחה להערותיו לספר "מאמרי אדמו"ר הזקן - הנחות הר"פ"): "אי אפשר לנוסחא אחרת בלי חידוש".

הביאור שבספרנו נכתב לאחר עיון בכל ההנחות שתחת ידינו מהמאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה, וכן במאמרי אדמו"ר האמצעי המיוסדים עליהם, ובהוספות והגהות שב"אור התורה" לצמח צדק. כמו כן פנינו לעיין במאמרי רבינו שאליהם מפנה הצמח צדק בהגהותיו. השתדלנו להבהיר ככל הניתן את מהלך הענינים שבמאמר וקישורם זה בזה.

זכות הראשונים על ביאור מאמרים מתורה אור ולקוטי תורה, שמורה למערכת "חסידות מבוארת" שעל ידי "היכל מנחם". סדרת ספריהם על המועדים, שבת, תפילה ועוד, קנתה לה שם מפואר בקרב מבקשי תורת החסידות, ופתחה את שערי תורת רבינו לקהלים רחבים כ"י. בספרים אלו נתבארו היטב המושגים שהובאו במאמרים, גם למי שאין לו היכרות מוקדמת עם תורת חסידות חב"ד.

בסדרה שלפנינו הושם עיקר הדגש על בירור הביאור למהלך הענינים על אתר. בכל מאמר השתדלנו לבאר את המושגים שנזכרו ונתבארו בו, על פי העולה מהמבואר דוקא במאמר זה. לפיכך, גם מי שהורגל במושגי החסידות בכללותם, יוכל להעזר בסדרה זו כדי לברר את הכוונה בכל פרט במאמרי התורה אור ולקוטי תורה שעליהם נסוב ביאורנו.

עיקרון זה של כתיבת ביאור הצמוד למאמר שלפנינו, עמד לנגד עינינו גם כאשר ביארנו על פי ההנחות האחרות. עשינו זאת כאשר היה נראה שמניח אחד האריך ופירש במקום שבנדפס לפנינו בתורה אור ולקוטי תורה מצויים אותם הדברים עצמם

בקיצור או ברמז. אך במקום שהיה נראה שהדברים שבהנחה האחרת אינם עולים בקנה אחד עם נוסח המאמר שבאנו לבארו, פירשנו על פי הנראה מהנוסח שלפנינו, ואלו ואלו דברי אלקים חיים ומרועה אחד ניתנו.

מבנה הספר:

בספר הובאו שלשה מאמרים לראש השנה, מאמר אחד לעשרת ימי תשובה, מאמר אחד ליום הכיפורים, מאמר אחד לסוכות ושלשה מאמרים לשמיני עצרת שמחת תורה. יש לציין שענייני המועדות בלולים זה בזה ועניינים רבים של ראש השנה נתבארו במאמרי יום הכיפורים וסוכות, וכך גם ענייני חג הסוכות נתבארו במאמרי שמיני עצרת שמחת תורה.

כדי להקל על הלומד לעמוד על מבנה המאמר וקישור העניינים שבו, חילקנו את המאמרים לפרקים, כאשר כל ענין בא בפרק לעצמו. חלוקה זו אינה זהה לחלוקת הפרקים שבמאמר המקורי, ובדרך כלל הפרקים בספרנו גם קצרים יותר.

תחילה מובא המאמר המקורי, בלי ביאור, אך בחלוקה לפרקים התואמת את החלוקה בביאור. כמו כן פתחנו את ראשי התיבות והוספנו פיסוק וחלוקה לפסקאות.

הגהות הצמח צדק שענינן ציון או תוספת (גם אלו שנדפסו בלקוטי תורה שלא במוסגר בחצאי עיגול או ריבוע) לא נתפרשו בביאורנו, והן הובאו בפני עצמן בשולי המאמרים המקוריים. ההכרעה מה נכלל בגוף המאמר ומה נדון כהגהה נעשתה על פי השוואה עם שאר ההנחות, ועל פי שיקול דעת העורכים, וכבר נאמר "שגיאות מי יבין".

בהמשך מובא המאמר המבואר, כאשר כל פסקה מגוף המאמר באה באותיות מודגשות ולאחריה בא הביאור. גם כאן פתחנו את ראשי התיבות והוספנו פיסוק וחלוקה לפסקאות, וכן מראי מקומות, הערות וציונים הבאים בשולי הגליון.

גם במאמר המבואר צוינו הגהות הצמח צדק באותיות לפי סדר א"ב.

בפתיחת הביאור בכל מאמר צוין בשולי הגליון תאריך אמירתו. כן פורטו שם המקורות העיקריים שעליהם מיוסד הביאור, וגם במהלך המאמר צוין להם בדרך קצרה (כגון: תקס"ט, אור התורה, פלח הרמון וכדומה).

לאחר הביאור מובא תוכן המאמר בקצרה, כדי לאפשר ללומד לקבל תמונה כללית של הנושא הנדון בו.

לתועלת הלומדים, צוינו בפתח הספר מאמרים נוספים מלקוטי תורה על מועדי חודש תשרי, שלא הובאו בסדרה זו, ונתבארו בספרי "חסידות מבוארת". כן צוין למאמרים אחרים מסדרה זו השייכים למועדים אלו ונתבארו בכרכים על פרשיות השבוע.

מפעל זה של ביאור מאמרי רבינו הזקן קם ביוזמתו של הרב לוי געלב שהתחיל בכתיבת ביאור למאמרים על פרשיות התורה, ובשיתוף פעולה עם מכון "לעבדך באמת" פורסמו המאמרים בשנים האחרונות בקונטרסים שבועיים, ושם נודע לתהילה בקרב אלפי לומדים. לפני כשנתיים יצאו לאור חמישה כרכים, עם מאמר לכל פרשה. בהמשך לכך יצא לאור בתחילת שנה זו כרך על חנוכה, ארבע פרשיות ופורים, ומלבד כרך זה שלפנינו יופיע בעז"ה כרך נוסף על פסח ושבועות.

עבודת העריכה נעשתה על ידי הרב חיים זקס והרב משה לינק. בהגהת המאמרים ובהכנת הספר לדפוס השתתף הרב אברהם וולף.

תודתנו נתונה לרב אליהו מטוסוב, חבר מערכת "אוצר החסידים", שסייע בבירור ענינים מתוך הנחות ממאמרי רבינו שעדיין לא ראו את אור הדפוס.

יהי רצון שהוצאת ספר זה לאור והלימוד בו ימהרו את ביאת משיח צדקנו, וכתשובתו לשאלת הבעל שם טוב "אימת אתי מר": "בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה . . אז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה".

ספריית מעיינותיך

מכון לעבדך באמת

- **ראש השנה א**
שופר - המשכה מסובב כל עלמין, שופר גדול - המשכה מעצמותו יתברך
 ד"ה והיה ביום ההוא [לקוטי תורה ראש השנה נח, א - ס, ד] ..... 13.
 ביאור המאמר ..... 33.
- **ראש השנה ב**
ראש השנה - המשכה כללית לביטול היש לאין בעבודת כל השנה
 ד"ה תקעו בחדש שופר (הב') [לקוטי תורה ראש השנה נד, ד - נו, א] ..... 81.
 ביאור המאמר ..... 91.
- **ראש השנה ג**
הכח לפעול "תחילת מעשיך" בראש השנה, על ידי עבודתם של ישראל בתורה ומצוות
 ד"ה שוש אשיש [לקוטי תורה נצבים מז, א - מח, ד] ..... 125.
 ביאור המאמר ..... 139.
- **עשרת ימי תשובה**
עשרת ימי תשובה - גילוי פנימיות הלב כהכנה ל"נחיה לפניו" ביום הכיפורים
 ד"ה יחיינו מיומיים [לקוטי תורה ראש השנה סג, ב - סד, ב] ..... 181.
 ביאור המאמר ..... 189.
- **יום הכיפורים**
תשובה - עליית הנשמה מ"חלק מהוי"ה" ל"לפני הוי"ה"
- בכל יום, בשבת וב"שבת שבתון"
 ד"ה האזינו (הא') [לקוטי תורה האזינו עא, ג - עג, ד] ..... 211.
 ביאור המאמר ..... 227.
- **סוכות**
ניסוך המים - בחינת חכמה שלמעלה מתורה שבכתב
 ד"ה ושאתם (הב') [לקוטי תורה סוכות עט, ד - פ, ד] ..... 265.
 ביאור המאמר ..... 273.

▪ **שמיני עצרת א**

**בחג הסוכות ובעיקר בשמיני עצרת ניתן הכח לפעול
המשכת אלקות על ידי קיום המצוות**

- ד"ה ביום השמיני עצרת (הב') [לקוטי תורה שמיני עצרת פג, א - פד, ד] ..... 295.
ביאור המאמר ..... 307.

▪ **שמיני עצרת ב**

"עצרת תהיה לכם" - התאחדות התורה שלמעלה בלימוד התורה של האדם

- ד"ה להבין מה שכתוב ביום השמיני [לקוטי תורה שמיני עצרת פ, ד - פא, ד] ..... 341.
ביאור המאמר ..... 349.

▪ **שמיני עצרת ג**

"שמיני עצרת" - קליטת "הוי"ה אחד" בפנימיות ואז "וישמחו בך"

- ד"ה ה' לי בעוזרי [לקוטי תורה שמיני עצרת פח, ב - צ, ד] ..... 373.
ביאור המאמר ..... 389.

ראש השנה א

שופר - המשכה מסובב כל עלמין, שופר גדול - המשכה מעצמותו יתברך

ד"ה והיה ביום ההוא [לקוטי תורה ראש השנה נח, א - ס, ד]

פתיחה

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים". יש להבין מה שנאמר "בשופר גדול", דמאי מעליותא דשופר גדול יותר על שופר שאינו גדול, כמו בשופר של ראש השנה של עתה. וכמו שנאמר "ואדני הוי"ה בשופר יתקע", ולא נזכר "בשופר גדול"א.

פרק א

הנה בראש השנה אנו אומרים "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון". ולכאורה יש כאן סתירה, דלאו רישיה סיפיה. כי "זה היום תחלת מעשיך" משמע תחלה מממש, היינו שבו מחדש בכל שנה את העולם. ואחר כך אומר "זכרון ליום ראשון",

---

א. וקושיא זו מבואר בזהר פרשת ואתחנן (דף רס"ו ע"ב), ועיין שם.

עוד נזכר פסוק זה בגמרא (פרק ט' דברכות נ"ו ב', פרק קמא דראש השנה י"א ב'. סנהדרין ק"י ע"ב, מכות כ"ד סוף ע"א). רבות לך לך פרשה מ"ב בענין והיה, ויצא פרשה ע', נשא פרשה י"ג, מדרש רות סוף פסוק ושם האיש אלימלך, ובמדרש אסתר על פסוק והיה בימי. ענין השתחואה פרשת וירא פרשה נ"ו. בירושלים בקהלת רבה סוף פסוק כל הנחלים. ועוד נזכר על פסוק זה והיה ביום ההוא כו' בזהר חלק א' בפרשת ויגש (דף ר"י ע"א) ויחי (דף ר"נ ע"א), בשלח (דף מ"ו ע"ב) ויקרא דף ו' ע"ב.

משמע שאינו אלא זכרון לזכור את יום ראשון שנברא בו העולם בששת ימי בראשית.

אך הנה באמת שניהם אמת. כי הנה ענין ראש השנה שנקרא "ראש", הוא על דרך משל כמו הראש שבאדם הוא מקור החיות לכל האברים. שבו ראשית גילוי כללות החיות, וממנו נמשכים לכל האברים חיותם וקיומם בפרטות, שמתחלה היו כלולים בראש ומוח בהעלם. כי משכן נפש השכלית היא במוח, וממנה מתפשטות כחות הנפש לכל האברים מהעלם אל הגילוי, לעין לראות ולרגל להלוך כו'.

כך ראש השנה הוא ראשית גילוי כללות החיות של כל השנה. כי "ואתה מחיה את כולם" כתיב. ובכל יום ויום "חדשים לבקרים" מתחדש החיות, שחיות יום זה אינו כשל אתמול. וכן בפרט, הימים טובים שבכל השנה שבהם נמשך חיות רב בתוספת עילוי מבימי החול כידוע. הנה כל בחינות החיות הזה באים ונמשכים מבחינת ראש השנה, והוא כוללם יחד. כי בו הוא שנמשך החיות ממקור החיים המחיה חיים אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מבחינת זמן שלנו. וחיות זה הוא עליון יותר, וכולל כל חלקי החיות של השנה כאחד. אלא שהם בו בהעלם עדיין כנ"ל במשל, ואחר כך נמשכים מהעלם לגילוי בכל פרק ופרק כפי הראוי. אך שמתחלה מתחלק לי"ב חדשי השנה. שביום ראשון שבחודש נמשך חיות כללי לחודש, ונקרא לכך "ראש חודש" שהוא חיות כללי לחודש, וממנו מתחלק אחר כך לימים, עד לשעות ולרגעים כו'.

וזהו שאמרו רז"ל "אדם נידון בכל יום", הגם שבאמת ראש השנה הוא יום הדין. אך הענין, כי בראש השנה הוא הדין והמשפט לכל אחד ואחד על חיות הכללי, אם להמשיך ראשית הגילוי של החיות הכללי. ואף על פי כן יש גם כן משפט בכל יום אם ראוי להיות לו השתלשלות מחיות הכללי לחיות הפרטי, היינו שיומשך מההעלם אל הגילוי. דעם היות שכבר נדון בראש השנה בהמשכת חיות כללי, הנה אפשר הוא שלא יומשך מחיות הכללי אל הגילוי בפרט. כמו שאפשר שלא יומשך חיות מן המוח אל

ב. כי פסח שבועות סוכות הם כנגד ג' אבות. אברהם הוא בחינת פסח לוישי ועשי עוגות, והוא חסד דרועא ימינא. שבועות מתן תורה בקול השופר אילו של יצחק. וסוכות בחינת ויעקב נסע סכתה. והמה תרין דרועין וגופא. וחנוכה ופורים הם תרין ירכי קשוט. וכל זה הוא בחינת הגוף, אבל ראש השנה הוא בחינת ראש שבו נכלל חיות כל הגוף, והוא כנגד אדם הראשון. ויום הכפורים נקרא גם כן ראש השנה בכתוב, והוא בחינת נשמה ופנימיות, שבבחינת הראש גם כן יש פנימיות וחיצוניות. וכן כתב בפרי עץ חיים שנסירת יום הכפורים בסוד הפנימית ובראש השנה בסוד החיצונית. ועיין בזהר בפרשת אמור (דף צ"ו ע"ב) רישא וגלגלתא כו', ובמקדש מלך שם. ועיין באדרא זוטא דף רפ"ח סוף ע"א.

איזה אבר, ולא תוכל העין לראות והרגל להלוך כו'. והחיות השייך לאותו אבר נשאר במוח בהעלם, שנתעכב במוח ולא נמשך ומתפשט משם אל האברים. וכך יכול להיות שיהיה נשאר החיות הפרטי בחיות הכללי דראש השנה, ואז יקבל החסד שהוא בעולם העליון. ועל זה הוא הדין בכל יום כו'. אבל בראש השנה נמשך החיות כללי לכל השנה, והוא המשכת חיות חדש ממש.

ולכן נקרא כל ראש השנה "תחלת מעשיך", שנמשך אור וחיות מחדש להתהוות העולם. כי בראש השנה דאשתקד לא נמשך החיות רק על שנה אחת מלמעלה מהזמן בזמן. וכן גם בתחלת בריאת העולם, היה המשכת החיות באותו ראש השנה על שנה אחת, מלמעלה מהזמן. כמו שכתוב "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול", דהיינו שששה אלפי שנים דהוי עלמא הם ששה ימים בלבד. אך גם זה הוא בחינת זמן, ולמעלה מזה אין שום זמן כל עיקר, וכולל כל הזמן שבמשך שיתא אלפי שנים בסקירה אחת. ומשם נמשך החיות בראש השנה על שנה אחת. ואחר כך, בראש השנה שנקרא "חג שהחדש מתכסה בו", היינו שהחיות הראשון עולה ומתכסה ונכלל במקורו. ועל ידי השופר והתפלות נמשך אור וחיות חדש ממש על שנה אחת. ולכן נקרא "תחלת מעשיך", תחלה ממש.

ואף על פי כן הוא גם רק "זכרון - בלבד - ליום ראשון". כי בראש השנה הראשון היה כל זה מצד עצמו, "כי חפץ חסד הוא". אבל עכשיו באתערותא דלתתא תליא מילתא, משנה שעברה. וכמו שאנו רואים שלא כל השנים שוים, יש שנה טובה ומתוקה ויש כו', והיינו מחמת שינוי אופן האתערותא דלתתא שמשנה שעברה איך ומה שהיא. ואם כן, הרי בחינת ראש השנה דעתה הוא בחינת דין ומשפט. ואף על פי שהחסד גובר על הדין, שלכן קורין פרשת העקידה "ויעקוד אברהם את יצחק בנו" שהוא סוד התגברות החסדים דאברהם על הגבורות דיצחק והמתקת הדין, אף על פי כן אינו דומה ליום ראשון ממש, שהיה חסד ממש, שהרי ההמשכה היתה מצד עצמו כי חפץ חסד הוא, כי לא היה עדיין מי שיעורר כו'. וכנגד בחינה זו נאמר "זכרון ליום ראשון", זכר בלבד ליום ראשון במה שאף על פי כן הגבורות נמתקים, אבל לא כשל יום ראשון ממש.

ג. ועיין מ"ש מזה בפרשת קרח על פסוק ויגמול שקדים [לקוטי תורה נה, ג]. ועיין מ"ש בפרשת ראה על פסוק וברכך בכל אשר תעשה [מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה עמ' תרמח].

ד. ועיין בתשובות הרשב"א חלק א' סוף סימן ט' וריש סימן תכ"ג.

ה. וגם יש לומר פירוש זכרון ליום ראשון, שזוכרים ומעוררים את יום ראשון ומגבירים מדת החסד שבחינת יצחק יוכלל בבחינת אברהם אוהבי כו'. ועיין בזהר פרשת ויקרא (דף י"ח ע"א) ובפירוש הרמ"ז שם. ועיין מ"ש לקמן בד"ה ביום השמיני עצרת [לקוטי תורה שמיני

פרק א

ראש השנה - המשכת חיות כללית

[בפרקים הבאים יבאר את ענין השופר, ולאחר מכן (בפרק ו) יבאר מהו "שופר גדול" שייתקע בו לעתיד לבוא. וכדי לבאר את ענין השופר, יקדים ויבאר את כללות ההמשכה שבראש השנה:]

הנה בראש השנה אנו אומרים³ "זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון". ולכאורה יש כאן סתירה, דלאו רישיה סיפיה. כי "זה היום תחלת מעשיך" משמע תחלה ממש, היינו שבו מחדש בכל שנה את העולם. ואחר כך אומר "זכרון ליום ראשון", משמע שאינו אלא זכרון לזכור את יום ראשון שנברא בו העולם בששת ימי בראשית.

בתפילת מוסף של ראש השנה אומרים "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון", ולכאורה תחילת הענין סותרת את סופו, כי הלשון "תחילת מעשיך" מורה שביום זה שאנו עומדים בו נעשית התחדשות ובריאת העולם מתחילתו, והיינו שבכל ראש השנה העולם ממש מתחדש ונברא שוב כביום בריאתו בפעם הראשונה. לעומת זה, מסוף הענין "זכרון ליום ראשון" משמע שיום ראש

3. תפילת מוסף של ראש השנה, ברכת זכרונות. ונזכר בגמרא - ראש השנה כז, א.

פתיחה

"שופר גדול" דלעתיד לבוא

"והיה* ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים, והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים"¹.

יש להבין מה שנאמר "בשופר גדול", דמאי מעליותא דשופר גדול יותר על שופר שאינו גדול, כמו בשופר של ראש השנה של עתה.

וכמו שנאמר² "ואדניי הוי"ה בשופר יתקע", ולא נזכר "בשופר גדול"^א.

* מאמר זה נאמר בשבת שלפני ראש השנה, שנת תקע"א.

הביאור שלהלן מיוסד על המאמרים האלה:

מאמרי אדמו"ר הזקן תקע"א עמ' ערב. אור התורה דברים חלק ג עמ' א'תה. חלק ה עמ' ב'עז. ובאריכות - עטרת ראש, שער ראש השנה.

1. ישעיה כז, יג - תפילת מוסף של ראש השנה, ברכת שופרות.
2. זכריה ט, יד - תפילת מוסף של ראש השנה, ברכת שופרות.

היא בראש, "והראש יש בו כללות חיות האברים, ואף כח ההילוך שברגל נמשך מהראש, ששם משכן נפש השכלית במוחין שבראש ושם הוא עיקר החיות של כל האברים, וכל האברים והכחות אי אפשר לפעול פעולותיו אם לא על ידי הרצון והמחשבה במוחין שבראש, כמו ההליכה שהולך בדרך שרוצה ומחשב שילך, והוא מפני ששם עיקר חיות של כל האברים" (תקע"א).

ברם, בשלב זה יש הבדל בין כח השכל לשאר הכחות: כח השכל פועל את פעולתו מיד בשלב זה של ראשית ההמשכה מעצמות הנפש, מפני שכבר הגיע אל הכלי המתאים לקבלו שהוא המוח, אך שאר כחות הנפש עודם בהעלם שם. רק כאשר הם יורדים אחר כך ומתלבשים באברי הגוף המתאימים להם, אז יוצאים הם "מהעלם אל הגילוי" ופועלים את פעולותיהם השונות, כמו ראייה בעין והליכה ברגל.

כך ראש השנה הוא ראשית גילוי כללות החיות של כל השנה.

כשם שכללות החיות של הנפש מתגלה תחילה במוח שבראש בו נמצאים כל כחות הנפש בהעלם, ואחר כך יורד כל כח ומתגלה באבר המתאים לו, כך הוא ענין "ראש השנה" - כללות החיות של כל השנה נמשכת בראש השנה⁵.

5. ביום ראש השנה עצמו כבר מתגלה ומורגשת החיות השייכת לקדושת יום זה, שלמעלה מהחיות של שאר ימות השנה. ובדוגמת החיות המתגלה ופועלת במוח, שהוא השכל, שלמעלה מחיות כל אברי הגוף (שלהם נמשלו שאר ימות השנה). וחיות כל שאר ימות השנה נמצאת בראש בהעלם, ואחר כך מתגלה בכל יום החיות המתאימה ליום זה (על פי אור התורה).

השנה אינו אלא זכר ליום שבו נברא העולם לפני אלפי שנים, והוא עצמו אינו התחדשות הבריאה "דאם כן איך שייך לומר על זה שהוא רק 'זכרון' בלבד 'ליום ראשון', והרי הוא ממש כמו יום ראשון, ואיך שייך לומר על זה לשון 'זכרון' מאחר שכמוהו הוא ממש במדרגה אחת" (אור התורה).

אך הנה באמת שניהם אמת.

[כדי לבאר כיצד שני הדברים אמת, שמצד אחד ראש השנה הוא אכן ממש תחילת ההתהוות וחידושה, "תחילת מעשיך" כמו בפעם הראשונה, ויחד עם זה הוא רק "זכרון" בעלמא לפעם הראשונה, יקדים תחילה לבאר את הטעם לכך שהיום הראשון של השנה נקרא "ראש השנה":]

כי הנה ענין ראש השנה שנקרא "ראש", הוא על דרך משל כמו הראש שבאדם הוא מקור החיות לכל האברים.

שבו ראשית גילוי כללות החיות, וממנו נמשכים לכל האברים חיותם וקיומם בפרטות, שמתחלה היו כלולים בראש ומוח בהעלם.

כי משכן נפש השכלית היא במוח, וממנה מתפשטות כחות הנפש לכל האברים מהעלם אל הגילוי, לעין לראות ולרגל להלך בו.

כאשר הנפש מתלבשת בגוף האדם "עיקר משכנה והשראתה היא במוחו, ומהמוח מתפשטת לכל האיברים, וכל אבר מקבל ממנה חיות וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו, העין לראות והאזן לשמוע והפה לדבר והרגלים להלך"⁴. והיינו, שחיות הנפש הנמשכת ומתגלה - שהיא הארה מעצמות הנפש שלמעלה מגילוי - ראשית התגלותה

4. תניא פרק נא.

חיות כל האברים השונים וממנו נמשך לכל אבר החיות המתאימה לו, וכך מראש השנה נמשכת לכל יום החיות המיוחדת לו.

אך שמתחלה מתחלק ל"ב חדשי השנה. שביום ראשון שבחודש נמשך חיות כללי לחודש, ונקרא לכך "ראש חודש" שהוא חיות כללי לחודש, וממנו מתחלק אחר כך לימים, עד לשעות ולרגעים כו'.

החיות הנמשכת מהתכללותה בראש השנה - בחינת הראש של השנה - אינה נמשכת ישירות ממנו לכל יום פרטי בשנה, אלא נחלקת תחילה ל"ב חלקים של י"ב חודשי השנה. לכן גם היום הראשון של כל חודש נקרא "ראש חודש", שהוא ראש לגבי חיות חודש זה, ובו נכללת חיות כל ימי החודש.

אחר כך נמשכת החיות בצורה יותר מפורטת - מראש חודש לכל יום פרטי שבחודש זה עצמו, וכמו כן "מיום נפרט לכל שעה ושעה, ומשעה נפרט לכל רגע. כי בכל יום כ"ד שעות, י"ב שעות שביום י"ב צירופי הוי"ה, י"ב שעות שבליילה י"ב צירופי אדנ"י. ובכל שעה תת"ף רגעים, ועל כל רגע צירוף⁹.

וזהו שאמרו רז"ל¹⁰ "אדם נידון בכל יום", הגם שבאמת ראש השנה הוא יום הדין.

על הכתוב¹¹ "לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו" דרשו רז"ל שהאדם נידון בכל יום ויום. ולכאורה זו סתירה לידוע שראש השנה הוא יום הדין, בו נקצבת החיות של כל באי עולם לימי

כי "ואתה מחיה את כולם" כתיב. ובכל יום ויום "חדשים לבקרים" מתחדש החיות, שחיות יום זה אינו כשל אתמול. וכן בפרט, הימים טובים שבכל השנה שבהם נמשך חיות רב בתוספת עילוי מבימי החול כידוע. הנה כל בחינות החיות הנה באים ונמשכים מבחינת ראש השנה, והוא כוללם יחד².

כי בו הוא שנמשך החיות ממקור החיים המחיה חיים אין סוף ברוך הוא, שלמעלה מבחינת זמן שלנו. וחיות זה הוא עליון יותר, וכולל כל חלקי החיות של השנה כאחד. אלא שהם בו בהעלם עדיין כנ"ל במשל, ואחר כך נמשכים מהעלם לגילוי בכל פרק ופרק כפי הראוי.

בכל יום ויום נמשכת חיות המיוחדת ליום זה, כנאמר "חדשים לבקרים" - שבכל בוקר נמשכת חיות חדשה, כי החיות שביום זה אינה החיות של היום הקודם. ובפרט החיות שבמועדים והרגלים שבמשך השנה, שהיא חיות נעלית יותר משאר ימות השנה⁸.

חיות זו של כל יום מימות השנה בפרט, היא בדוגמת החיות המתלבשת באברי הגוף השונים. כלומר, חיות זו של כל ימות השנה כלולה תחילה בהעלם בראש השנה, שהוא כמשל המוח שבו כלולה בהעלם

6. נחמיה ט, ו.

7. על פי לשון הכתוב - איכה ג, כג.

8. אך גם שלש הרגלים הן מכלל אברי הגוף שלמטה מהראש שהוא ראש השנה. כידוע ששלש הרגלים שייכים לשלשת האבות אברהם יצחק ויעקב, וכנגד שלש המדות חסד גבורה ותפארת, ש"חסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא, תפארת גופא" (תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" יז, א), "וכל זה הוא בחינת הגוף, אבל ראש השנה הוא בחינת ראש שבו נכלל חיות כל הגוף" (הגהת הצמח צדק כאן).

9. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים חלק א עמ' קנא.

10. ראש השנה טז, א.

11. מלכים-א ח, נט.

שכח הראיה ישאר במוח ולא ירד אל העין, וממילא האדם לא יראה בעיניו ח"ו.

ובנמשל: "בראש השנה נמשך חיות לכל השנה בדרך כלל. . . בהעלם ורוחניות, ואחר כך יוצא ומתחלק לחדשים ומתגשם יותר החיות, ואחר כך לימים" (תקע"א). כלומר, "מה שנכתב ונחתם בראש השנה ויום הכפורים, היינו שנמשך לו חסד על נפשו. . . שהוא חסד עליון ברוך הוא אשר הוא למעלה מעלה ממהות השפעת גשמיים. . . ולכן כדי שיומשך. . . בעשיה כצרכי נפש בגוף, הוא צריך להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות. . . עד שיתעבה להיות חסדו בענינים גשמיים לרפאות החולה ולברך השנים, ועל זה אמרו רז"ל 'אדם נדון בכל יום', שהוא נידון לפי מעשיו היום האם ראוי וכדאי הוא שירד ויומשך החסד עליון הנמשך כבר על נפשו למעלה בראש השנה. . . שיומשך מרוחניות לגשמיות, או שמא אין ראוי האדם לזה, ואזי יתעכב ולא ירד למטה רק ישאר למעלה ברוחניות, ושם יגיע לו, שיוסיפו לו תענוג בגן עדן מאחר שנמשך לו החסד, אבל לא יומשך ממנו למטה כלל"¹³.

ונמצא, שענין הדין שבכל יום הוא רק בנוגע להמשכת וגילוי החיות הפרטית של יום זה מהחיות הכללית שכבר נמשכה בראש השנה על כל השנה.

אבל בראש השנה נמשך החיות כללי לכלל השנה, והוא המשכת חיות חדש ממש.

לעומת הדין שהאדם נידון בכל יום שמטרתו אינה אלא לגלות מן ההעלם מה שנמשך כבר ביום ראש השנה הכולל את

השנה, וכדברי רז"ל¹² "כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה".

אך הענין, כי בראש השנה הוא הדין והמשפט לכל אחד ואחד על חיות הכללי, אם להמשיך ראשית הגילוי של החיות הכללי.

ואף על פי כן יש גם כן משפט בכל יום אם ראוי להיות לו השתלשלות מחיות הכללי לחיות הפרטי, היינו שיומשך מההעלם אל הגילוי.

דעם היות שכבר נדון בראש השנה בהמשכת חיות כללי, הנה אפשר הוא שלא יומשך מחיות הכללי אל הגילוי בפרט.

כמו שאפשר שלא יומשך חיות מן המוח אל איזה אבר, ולא תוכל העין לראות והרגל להלך כו'. והחיות השייך לאותו אבר נשאר במוח בהעלם, שנתעכב במוח ולא נמשך ומתפשט משם אל האברים.

ובך יכול להיות שיהיה נשאר החיות הפרטי בחיות הכללי דראש השנה, ואז יקבל החסד ההוא בעולם העליון.

ועל זה הוא הדין בכל יום כו"י.

כאמור, המשכת החיות שבראש השנה היא כמשל המשכת החיות שבמוח. והנה, חיות הגוף הכללית בהיותה במוח היא נעלית ומובדלת מפעולה גופנית ומוחשית הנעשית על ידי החיות הפרטית היורדת לכל אבר לפי אופן כליו והגשמתו. לכן פעמים יתכן שהחיות הפרטית לאבר מסוים תישאר במקומה ומעלתה שבמוח ולא תרד להתלבש באבר המסוים המשמש לה כלי. ולמשל, יתכן

13. לקוטי תורה קרח ד"ה והנה פרח גו' ויגמול שקדים - ציון בהגהת הצמח צדק כאן.

12. ביצה טז, א.

הוא בחינת זמן, ולמעלה מזה אין שום זמן כל עיקר, וכולל כל הזמן שבמשך שיתא אלפי שני בסקירה אחת. ומשם נמשך החיות בראש השנה על שנה אחת.

הנאמר בכתוב "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול" - שלגביו יתברך אלף שנים נחשבות כיום אחד בלבד - אף שהדבר מורה על כך שאין לגביו התחלקות הזמן כל כך, מכל מקום גם זה הוא בבחינה שאינה למעלה מהזמן לגמרי, שהרי הזמן תופס מקום מסוים - כל ששת אלפי השנים שבהן קיים העולם נחשבות כששה ימים בלבד, והרי גם זה הוא גדר של זמן. לעומת זה, עצמות אורו יתברך מובדל מכל וכל משייכות לזמן, ולגביו אי אפשר אפילו לומר שאלף שנים אצלו כיום אחד.

והנה, ממקום עליון זה באה ההמשכה שבראש השנה - "מלמעלה מהזמן בזמן" - ונמשכת חיות לשנה אחת בלבד.

ואחר כך, בראש השנה שנקרא "הג שהחדש מתכסה בו"¹⁶, היינו שהחיות הראשון עולה ומתכסה ונכלל במקורו. ועל ידי השופר והתפלות נמשך אור וחיות חדש ממש על שנה אחת.

ולכן נקרא "תחלת מעשיך", תחלה ממש.

על אף שחיות העולם נמשכת תמיד ממנו יתברך, "אינה בבחינה ומדרגה אחת מימי עולם, אלא שבכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון. כי האור שנתחדש והאיר בראש השנה זה - הוא מסתלק בערב ראש השנה הבאה לשרשו. עד אחר התקיעות שיורד אור חדש עליון יותר שלא היה מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה"¹⁷.

חיות כל ימות השנה כנ"ל, הנה בראש השנה נמשכת חיות חדשה ממש. חיות זו העתידה להוות את העולמות בשנה מסוימת זו, לא היתה כלל בעולם לפני שנמשכה בראש השנה של שנה זו.

ולכן נקרא כל ראש השנה "תחלת מעשיך", שנמשך אור וחיות מחדש להתהוות העולם.

כי בראש השנה דאשתקד לא נמשך החיות רק על שנה אחת מלמעלה מהזמן בזמן.

הקב"ה עצמו מובדל לגמרי מגדרי הזמן, וכל חילוקי הזמנים הם לגביו בשוה. ואם כן, ירידתו להאיר בגדרי הזמן בכל ראש השנה לכללות השנה הבאה, זהו חידוש גמור של המשכה מבחינה שלמעלה מהזמן בתוך גדרי הזמן. מה שאין כן מעבר החיות מראש השנה לימות השנה אינו חידוש גמור אלא רק המשכה מהכלל אל הפרט בתוך גדרי הזמן עצמם¹⁴.

זהו שנקרא ראש השנה "תחילת מעשיך", להיותו התחלה גמורה של המשכת חיות.

וכן גם בתחלת בריאת העולם, היה המשכת החיות באותו ראש השנה על שנה אחת, מלמעלה מהזמן.

כמו שכתוב¹⁵ "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול", דהיינו שששה אלפי שנין דהוי עלמא הם ששה ימים בלבד¹. אך גם זה

14. על דרך זה הוא במשל חיות הנפש: הנפש עצמה היא למעלה מהתלבשות בגוף גשמי, והתלבשותה בו היא על ידי ירידה והמשכה מעצמיותה - תחילה בהתגלות באופן של "כלל" במוח שבראש, ואחר כך באופן של "פרט" בכל אבר ואבר.

15. תהלים צ, ד.

16. ראש השנה ח, ב.

17. תניא, אגרת הקודש סימן יד.

העולמות היה בבחינת 'חפץ חסד' חנים מחמת 'כי חפץ חסד הוא', אבל אחר כך . . המשכות חיות דכל ראש השנה הוא על ידי אתערותא דלתתא דשנה העברה מתורה ומצוות" (תקע"א).

זהו שאנו רואים שאין שנה דומה לחברתה - יש שנים שמושפע בהן רב טוב נראה ונגלה והשנה היא שנה טובה ומתוקה, ויש שנים שאינן טובות כל כך. ושינוי זה הוא לפי מעשי התחתונים בשנה שלפני כן, כי במעשיהם תלויה השפעת החיות בראש השנה של השנה הבאה.

ואם כן, הרי בחינת ראש השנה דעתה הוא בחינת דין ומשפט.

ראש השנה נקרא "יום הדין", כי בו הקב"ה דן את כל באי העולם על מעשיהם בשנה שעברה, ועל פי דין זה נפסק כיצד תמשך החיות המחודשת לעולם לשנה הבאה.

ונמצא, שראש השנה הראשון בששת ימי בראשית שונה בתכלית מראשי השנים שלאחריו: בראש השנה הראשון בעת בריאת העולם לא היה דין כלל, שהרי קודם הבריאה לא היה עדיין אדם על הארץ שתהיה ההמשכה תלויה במעשיו וב"אתערותא דלתתא" שלו, אלא הבריאה היתה רק בחסדו של הקב"ה ש"חפץ חסד הוא". מה שאין כן עתה, ראש השנה שבכל שנה הוא יום הדין, וההמשכה של כללות החיות לשנה הבאה תלויה ב"אתערותא דלתתא" של עבודת התחתונים בשנה הקודמת, כנ"ל.

ואף על פי שהחסד גובר על הדין, שלבן קורין פרשת העקידה "ויעקוד אברהם את יצחק בנו"²⁰ שהוא סוד התגברות החסדים דאברהם על הגבורות דיצחק

זהו שדרשו רז"ל על הכתוב¹⁸ "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" - "איזהו חג שהחודש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה". פירושו: בראש השנה עולה החיות של השנה הקודמת ומתכסה ונכללת בשרשה, ואזי ישראל בעבודתם בתקיעת שופר ותפילות ראש השנה ממשיכים חיות חדשה ("תקעו בחדש") לשנה זו שלא האירה מימות עולם.

[והנה, על אף שראש השנה של כל שנה נקרא בנוסח התפילה "תחילת מעשיך", וכמבואר שנמשכת בו חיות חדשה ממש כמו בראש השנה הראשון בעת בריאת העולם, מכל מקום ממשיכים ואומרים שיום זה הוא "זכרון ליום ראשון" - שמשמעו לכאורה זכר בעלמא להתהוות העולם בששת ימי בראשית, ולא כמו ההתהוות ההיא ממש.

[ומבאר:]

ואף על פי כן הוא גם רק "זכרון" - בלבד - ליום ראשון."

כי בראש השנה הראשון היה כל זה מצד עצמו, "כי חפץ חסד הוא"¹⁹.

אבל עכשיו באתערותא דלתתא תליא מילתא, משנה שעברה. וכמו שאנו רואים שלא כל השנים שוים, יש שנה טובה ומתוקה ויש כו', והיינו מחמת שינוי אופן האתערותא דלתתא שמשנה שעברה איך ומה שהיא.

כל ראש השנה הוא באמת "תחילת מעשיך" ממש שהרי החיות הכללית הנמשכת בו היא חדשה, ומכל מקום "יש הפרש בין ראש השנה הראשון דששת ימי בראשית לכל הראשי שנים דאחר כך, כי תחלה . . התהוות

18. תהלים פא, ד.

19. מיכה ז, יח.

20. וירא כב, ט.

בענין זה ראש השנה עתה הוא רק "זכרון" לחסדים הגמורים בלי כל דין שהיו ב"יום ראשון" בו נברא העולם בחסדו יתברך בלבד²³.

פרק ב

מלכיות - המשכת אור ה"ממלא כל עלמין"

[בפרק הקודם התבאר שבכל ראש השנה נמשכת חיות העולם מחדש, והמשכה זו תלויה בעבודת התחנונים על ידי "אתערותא דלתתא" שלהם.

על פי זה יתבארו להלן דברי רז"ל בטעם החיוב לומר פסוקי "מלכיות" בתפילת מוסף של ראש השנה: "אמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם":]

וזהו שאמרו רז"ל²⁴ "אמרו לפני מלכיות בראש השנה כדי שתמליכוני עליכם", "אמרו" דוקא, שאתם צריכים לעורר זה באתערותא דלתתא, עד "שתמליכוני עליכם" - להיות נמשך גילוי החיות מדת מלכותו יתברך.

החיות הנמשכת להתלבש בעולמות כדי להוותם ולהחיותם באה מבחינת מלכותו יתברך (כמבואר להלן באריכות). וחיות זו נמשכת בראש השנה ותלויה דוקא בעבודת ישראל, כמבואר לעיל (פרק א) שהוא יום הדין וההמשכה בו נמדדת בהתאם לעבודת ישראל. לכן אומר הקב"ה לישראל: "אמרו

והמתקת הדין, אף על פי כן אינו דומה ליום ראשון ממש, שהיה חסד ממש, שהרי ההמשכה היתה מצד עצמו כי חפץ חסד הוא, כי לא היה עדיין מי שיעורר בו".

אף שראש השנה עתה הוא יום הדין, מכל מקום גם בו יש התגברות החסדים. זהו הטעם לכך שקוראים ביום השני של ראש השנה את פרשת העקדה בה נאמר "ויעקוד אברהם את יצחק בנו" - ענין העקדה מורה שמדת החסד של אברהם אבינו ("חסד לאברהם"²¹), מתגברת על הגבורות של יצחק ("פחד יצחק"²²), והיינו שמדת החסד ממתיקה את הדינים של מדת הגבורה.

ומכל מקום, אין הדבר דומה לראש השנה הראשון שבו היה רק חסד, "חפץ חסד הוא", ולא היה כלל אדם שיש לדון אותו על מעשיו, ולעומת זה ראש השנה שבכל השנים עיקרו הוא יום הדין, אלא שהחסד מתגבר על הדין וממתיקו.

וכנגד בחינה זו נאמר "זכרון ליום ראשון", זכר בלבד ליום ראשון במה שאף על פי כן הגבורות נמתקים, אבל לא כשל יום ראשון ממש^ה.

זהו שאומרים בכל ראש השנה שהוא "זכרון ליום ראשון": על אף שבכל שנה נמשכת החיות מחדש, "תחילת מעשיך" ממש כמו בראש השנה הראשון, מכל מקום מאחר שבכל ראש השנה יש דין ומשפט (אלא שישנה תגבורת החסדים על הגבורות), לכן

23. בעטרת ראש מבואר שהמתקת הדינים בחסדים נעשית על ידי עצם התעוררות ה"זכרון" של "יום ראשון", בכך שמזכירים את החסד שהתעורר בתחילת הבריאה "כי חפץ חסד הוא".

24. ראש השנה טז, א.

21. מיכה ז, כ. ובוהר ח"א (בהשמטות) רסד, ב: "אמר מדת חסד, כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי".

22. ויצא לא, מב.